Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 03.01.1992, sp. zn. 6 Tz 193/91, ECLI:CZ:NS:1992:6.TZ.193.1991.1

Číslo: 49/1992

Právní věta: K znakům skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák.O trestný čin podle § 213 tr.zák. může jít jen při zaviněném neplnění zákonné vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se takové povinnosti, které je soustavné a trvá po delší dobu. Zpravidla by mělo jít o dobu šesti měsíců, i když není vyloučeno, že v závislosti na okolnostech případu budou znaky tohoto trestného činu naplněny i při době kratší, která by se však době šesti měsíců měla blížit.

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 03.01.1992

Spisová značka: 6 Tz 193/91

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zanedbání povinné výživy

Předpisy: 140/1961 Sb. § 213

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 49

K znakům skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy podle – 213 tr. zák.

O trestný čin podle § 213 tr. zák. může jít jen při zaviněném neplnění zákonné vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se takové povinnosti, které je soustavné a trvá po delší dobu. Zpravidla by mělo jít o dobu šesti měsíců, i když není vyloučeno, že v závislosti na okolnostech případu budou znaky tohoto trestného činu naplněny i při době kratší, která by se však době šesti měsíců měla blížit.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 3. 1. 1992 sp. zn. 6 Tz 193/91)

K stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem ČR Nejvyšší soud ČR vyslovil, že usnesením okresního prokurátora ve Vyškově z 26. června 1991 sp. zn. Pv 421/90 a v řízení, jež mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanoveních § 2 odst. 5, 6 tr. ř. ve prospěch obviněného.

Z odůvodnění:

Pravomocným usnesením okresního prokurátora ve Vyškově z 26. 6. 1991 sp. zn. Pv 421/90 bylo podle § 172 odst. 1 písm. b) tr. ř. zastaveno trestní stíhání obviněného J. F. pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle – 213 odst. 2 tr. zák., jehož se měl dopustit tím, že jako otec J. F., nar. 27. 5. 1981, a T. F., nar. 14. 12. 1983, svěřených do výchovy matce J. F. v Holubicích, okr. Vyškov, v době od 1. 3. 1990 do 30. 4. 1991 nesplnil svou zákonnou vyživovací povinnost, jak mu byla určena rozsudkem okresního soudu ve Vyškově z 28. 2. 1985 sp. zn. 3 G 12/85 ve výši 450 Kčs měsíčně na obě děti, a plnění této povinnosti se vyhýbal tím, že nikde nepracoval, takže za uvedenou dobu dluží na výživném pro obě děti celkem 6300 Kčs.

V šestiměsíční lhůtě od právní moci (§ 272 tr. ř.) podal generální prokurátor ČR v neprospěch obviněného J. F. proti usnesení okresního prokurátora stížnost pro porušení zákona. V mimořádném opravném prostředku vytkl, že okresní prokurátor rozhodl o zastavení trestního stíhání na podkladě nedostatečně zjištěného stavu věci. Poukázal na to, že nebyly objasněny důvody ukončení posledního pracovního poměru obviněného ani důvody, pro které obviněný nepožádal úřad práce o zařazení do seznamu uchazečů o zaměstnání a o příspěvek před nástupem do zaměstnání. Z toho generální prokurátor ČR dovozoval, že nebylo objasněno, zda ze strany obviněného nešlo o situaci, kdy se vzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání nebo nějakého majetkového prospěchu (§ 96 odst. 1 zákona o rodině). V dalším generální prokurátor namítl, že byl opatřen pouze opis výroku rozsudku, jímž byla stanovena výše výživného, a že z toho nebylo možno zjistit, z jakých poměrů na straně obviněného a na straně oprávněných dětí soud vycházel. V návaznosti na to generální prokurátor ČR uvedl, že nebyly provedeny žádné důkazy ke zjištění odůvodněných potřeb oprávněných dětí v době činu a že v této souvislosti nebyl zjištěn ani příjem matky dětí. Nakonec generální prokurátor ČR vytkl i to, že okresní prokurátor napadeným rozhodnutím nerozhodl o celém skutku, neboť se zabýval jen dobou do 30. 4. 1991, ačkoliv se měl vypořádat i s obdobím po tomto datu až do doby vydání napadeného usnesení, tj. do 26. 6. 1991. V závěru stížnosti pro porušení zákona generální prokurátor ČR navrhl, aby Nejvyšší soud ČR vyslovil vytýkané porušení zákona, ke kterému došlo ve prospěch obviněného, aby zrušil napadené usnesení a aby dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud ČR přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost výroku napadeného usnesení, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen.

Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání z důvodu, že skutek není trestným činem, založil okresní prokurátor na úvaze, že o zaviněné neplnění vyživovací povinnosti obviněného k dětem šlo jen po dobu tří měsíců, a to v únoru, březnu a dubnu 1991, a že tato doba nestačí k naplnění znaků trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. Podle okresního prokurátora jednání pachatele tohoto trestného činu musí být soustavné a musí trvat nejméně po dobu šesti měsíců.

S právním názorem okresního prokurátora lze souhlasit potud, že o trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák. může jít jen tehdy, jestliže zaviněné neplnění zákonné vyživovací povinnosti nebo úmyslné vyhýbání se takové povinnosti je soustavné a jestliže trvá po delší dobu (k tomu srov. č. 22/1964 sb. rozh. tr.). Z ustanovení § 213 tr. zák. ani žádného z judikátů, jimiž byla sjednocována rozhodovací praxe orgánů činných v trestním řízení, však nevyplývá, že by soustavnost a delší doba jednání pachatele byla dána teprve tehdy, když toto jednání trvá alespoň šest měsíců. V závislosti na konkrétních okolnostech případu lze připustit, že o trestný čin podle § 213 tr. zák. může jít i při kratší době jednání pachatele, která by se však době šesti měsíců měla blížit.

V posuzovaném případě nebyla doba zaviněného neplnění vyživovací povinnosti náležitě zjištěna. Zjištění okresního prokurátora, že šlo o dobu tří měsíců (únor, březen a duben 1991), je nepřesné. Okresní prokurátor v tomto ohledu vycházel ze zprávy Úřadu práce Vyškov založené ve spise na č. l. 55. V této zprávě úřad práce uvedl, že obviněný mohl jím zprostředkované zaměstnání vykonávat „za dobu posledních tří měsíců“. Vzhledem k tomu, že zpráva úřadu práce není datována, není jasné,

které tři měsíce měl úřad práce na mysli. Pokud by zpráva úřadu práce pocházela z téhož dne jako dožádání vyšetřovatele, tj. z 24. 5. 1991, bylo by možno dobou posledních tří měsíců rozumět dobu od 24. 2. 1991 do 24. 5. 1991. Pokud by zpráva úřadu práce pocházela z pozdějšího data než z 24. 5. 1991, bylo by nutno odpovídajícím způsobem posunout i uvažovanou dobu „posledních tří měsíců“. Z dosavadních důkazů tedy jednoznačně nevyplývá přesná doba, od které obviněný mohl vykonávat zaměstnání zajištěné prostřednictvím úřadu práce. Tato doba by znamenala počátek doby páchání trestného činu. Ani dobu, do které obviněný páchal jednání posuzované jako trestný čin, okresní prokurátor nezjistil správně, pokud za tuto dobu považoval datum 30. 4. 1991. Povinností okresního prokurátora bylo zjistit na podkladě důkazů, jaký je stav věci až do doby rozhodnutí, tj. do 26. 6. 1991. Protože obdobím po 30. 4. 1991 do 26. 6. 1991 se okresní prokurátor nezabýval, nelze vyloučit, že o zaviněné neplnění vyživovací povinnosti obviněným šlo až do 26. 6. 1991.

Z uvedeného je zřejmé, že zaviněné neplnění vyživovací povinnosti ze strany obviněného se mohlo vztahovat nejvýše k období od 24. 2. 1991 do 26. 6. 1991. Jde o dobu nepatrně převyšující čtyři měsíce, která charakterizuje posuzovanou věc jako případ na rozhraní trestnosti a beztrestnosti (vzhledem k nedostatku soustavnosti a delší doby protiprávního jednání).

Jinak je ovšem nutno souhlasit se závěry okresního prokurátora v tom, že ačkoli obviněný objektivně neplatil soudem stanovené výživné již od 1. 3. 1990, nešlo o jednání trestné podle § 213 tr. zák. od této doby pro nedostatek zavinění obviněného. Podstatou věci v tomto ohledu bylo to, že obviněný již v této době trpěl závažným onemocněním, které podstatně omezovalo možnosti jeho zaměstnání. Vzhledem k tomuto onemocnění nemohl ani Úřad práce obviněnému zajistit odpovídající zaměstnání dříve než v posledních třech měsících před podáním zprávy založené ve spise na č. l. 55, tj. nejdříve od 24. 2. 1991.

Nejvyšší soud ČR se nemohl ztotožnit s námitkou generálního prokurátora ČR, že pro posouzení věci bylo významné bližší objasnění okolností skončení posledního pracovního poměru obviněného. Z provedených důkazů vyplývá, že obviněný v pracovním poměru naposledy pracoval u národního podniku UP závody Bučovice a že jeho pracovní poměr skončil 11. 10. 1988 okamžitým zrušením ze strany organizace. Výrazný časový odstup mezi skončením pracovního poměru a počátkem skutku, pro který byl obviněný stíhán, již sám o sobě v podstatě vylučuje, aby mezi skončením pracovního poměru 11. 10. 1988 a neplacením výživného od 1. 3. 1990 byla taková souvislost, kterou by bylo možno hodnotit v rámci ustanovení § 96 odst. 1 zákona o rodině tak, že by se přihlíželo k výdělkovým možnostem obviněného v uvedeném pracovním poměru. Reálnost takové souvislosti je vyloučena tím, že v průběhu doby mezi skončením pracovního poměru a počátkem stíhaného skutku obviněný výživné platil v podstatě řádně od února 1989 do listopadu 1989, třebaže v té době byl ve výkonu trestu odnětí svobody, jak o tom svědčí zpráva NVÚ Ostrava – Heřmanice, založená ve spise na č. l. 11. Přitom nelze vyloučit, že obviněný platil výživné i po určitou dobu po propuštění z výkonu trestu (propuštěn byl 26. 11. 1989 a ve výkonu trestu byl od 27. 1. 1989), neboť svědkyně J. B., matka dětí, výslovně uvedla, že obviněný neplatil výživné od 1. 3. 1990.

Ani další námitka uvedená ve stížnosti pro porušení zákona, že totiž nebyly náležitě zjištěny důvody, pro které obviněný nepožádal Úřad práce o zařazení do seznamu uchazečů o zaměstnání, není pro posouzení věci rozhodná. Ze zprávy Úřadu práce Vyškov na č. l. 55 spisu je totiž zřejmé, že zajištění vhodného zaměstnání pro obviněného přicházelo v úvahu teprve v době posledních tří měsíců před podáním zprávy. Ve vztahu k dřívější době nemohlo jít o jednání zakládající trestný čin, protože vhodné zaměstnání pro obviněného objektivně nebylo k dispozici, a to bez ohledu na okolnost, zda by obviněný byl či nebyl v seznamu uchazečů o zaměstnání. Ve vztahu k době, kdy takové zaměstnání bylo možno obviněnému prostřednictvím úřadu práce zajistit, pak i okresní prokurátor uvažoval o jednání obviněného jako o zaviněném neplacení výživného (což bylo správné bez ohledu na to, proč obviněný nežádal o zařazení do seznamu uchazečů o zaměstnání).

Pokud generální prokurátor ČR ve stížnosti pro porušení zákona poukazoval na to, že nebylo zjištěno, proč obviněný nepožádal o příspěvek před nástupem do zaměstnání, je i tato námitka bezpředmětná. Podle § 24 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 195/1989 Sb. je jednou z podmínek nároku na přiznání příspěvku před nástupem do zaměstnání to, že žadatel v posledních třech letech před podáním žádosti o zprostředkování zaměstnání byl zaměstnán celkem nejméně po dobu 12 měsíců. V době, kdy se obviněný dopouštěl jednání, pro které byl stíhán, zjevně nesplňoval uvedenou podmínku pro přiznání příspěvku před nástupem do zaměstnání. Z provedených důkazů totiž vyplývá, že i kdyby podal žádost na počátku doby páchání posuzovaného jednání, byl v posledních třech letech před podáním takové žádosti v zaměstnání jen necelých 8 měsíců (od

12. 2. 1988 do 11. 10. 1988 u národního podniku UP, závody Bučovice), takže příspěvek by mu nemohl být poskytnut.

Námitky generálního prokurátora ČR, že nebyly zjištěny spolehlivě některé významné okolnosti, na jejichž podkladě bylo možno usoudit, jak vysoké výživné byl obviněný povinen v době stíhaného skutku platit, jsou opodstatněné. V této souvislosti bylo třeba provést důkaz celým spisem okresního soudu ve Vyškově sp. zn. 3 C 12/85 nebo alespoň celým rozsudkem, jímž bylo o výživném rozhodnuto, protože pouze na tomto podkladě bylo možno zjistit, z jakých poměrů na straně oprávněných dětí a z jakých poměrů na straně obviněného vycházela stanovená výše výživného. V návaznosti na to bylo třeba provést potřebné důkazy ke zjištění, zda a jak se tyto poměry v době činu změnily, neboť výživné bylo stanoveno rozsudkem z 28. 2. 1985 a na uvedené poměry mohl mít vliv již samotný věk dětí narozených v roce 1981 a v roce 1983, který byl v době činu o více než pět let vyšší.

Ze všech těchto důvodů dospěl Nejvyšší soud ČR k závěru, že okresní prokurátor rozhodl o zastavení trestního stíhání, aniž úplně zjistil skutečný stav věci a aniž náležitě hodnotil důkazy. V důsledku toho bylo rozhodnutí okresního prokurátora přinejmenším předčasné. Proto Nejvyšší soud ČR vyslovil, že napadeným usnesením a v řízení, jež mu předcházelo, byl ve prospěch obviněného J. F. porušen zákon v ustanoveních § 2 odst. 5, 6 tr. ř., která upravují postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování skutečného stavu věci a při hodnocení důkazů.

Nejvyšší soud ČR však nezrušil napadené usnesení (§ 269 odst. 2 tr. ř.) a nepřikázal nové projednání a rozhodnutí věci (§ 270 odst. 1 tr. ř.), jak bylo navrženo ve stížnosti pro porušení zákona. Vycházel především z toho, že s ohledem na nevýraznou dobu zaviněného neplacení výživného jde o hraniční případ mezi trestností a beztrestností činu. Dále přihlížel k tomu, že o zaviněné neplacení výživného v době, kterou uvedl Úřad práce Vyškov, by mohlo jít jen v případě pro obviněného nejméně příznivého výsledku došetření, jež by bylo nutné učinit. Nelze totiž pominout, že Úřad práce ve své zprávě o vhodném zaměstnání pro obviněného uvedl jako příklad takového zaměstnání úklid a zahradnické práce. Přitom právě tento druh prací vzbuzuje pochybnosti se zřetelem k tomu, že ve znaleckém posudku z oboru zdravotnictví byl obviněný označen za neschopného konat fyzickou práci spojenou se zvedáním a nošením těžších břemen, práci v předklonu, práci trvale vstoje po celou dobu apod. Náležité došetření věci by vyžadovalo, aby Úřad práce přesně konkretizoval jednotlivá pracovní místa, která bylo možno obviněnému nabídnout, a aby se znalec z oboru zdravotnictví vyjádřil k vhodnosti těchto pracovních míst z hlediska onemocnění obviněného. Uvedené pochybnosti odůvodněné porovnáním zprávy Úřadu práce a znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví ukazují na to, že ani výsledky došetření by nemusely jednoznačně opodstatňovat postavení obviněného před soudem pro trestný čin zanedbání povinné výživy. Za této situace Nejvyšší soud ČR shledal, že zájem na stabilitě pravomocného rozhodnutí okresního prokurátora převažuje nad zájmem na náležitém zjištění skutečného stavu věci jako podkladu rozhodnutí, a proto ponechal napadené usnesení v právní moci.